

ภาพสะท้อนวิถีชีวิตแรงงานไทยผ่านวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง Reflection on Ways of Life for Thai Labors through Thai Country Songs

กนกนภา จำปาไทย¹, บุปผา บุญทิพย์², อุดุลย์ ตะพัง³, สุวิมล อังควานิซ⁴

¹สาขาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย

^{2,3,4}คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพสะท้อนวิถีชีวิตแรงงานไทยผ่านวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง และเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแรงงานไทยผ่านวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ผลการศึกษาพบว่า ด้านลักษณะทั่วไปของแรงงาน พบใน 9 ประเด็น ได้แก่ สาเหตุการเข้าสู่ชีวิตแรงงาน กระบวนการเข้าสู่ชีวิตแรงงาน การศึกษา ที่พัก รูปแบบการทำงาน สถานที่และเวลาทำงาน อาชีพ รายได้ และปัญหาของแรงงาน ด้านวิถีชีวิตแรงงาน พบว่า การดำเนินชีวิตของแรงงานมีแบบแผนพิจารณาได้ 6 มิติคือ การแต่งกาย อาหาร การพักผ่อนหย่อนใจ ชีวิตความเป็นอยู่ และการติดต่อสื่อสารเทคโนโลยี

สำหรับการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตแรงงาน พบว่า รูปแบบการทำงาน เปลี่ยนแปลงจากภาคเกษตรกรรมเป็นภาคบริการและภาคอุตสาหกรรม ส่วนการติดต่อสื่อสาร เปลี่ยนแปลงจากการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลต่อบุคคลโดยตรง เป็นการติดต่อสื่อสารโดยใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่

คำสำคัญ: วิถีชีวิตแรงงานไทย; ภาพสะท้อนวิถีชีวิต

Abstract

The purpose of this study was to study Thai workers' lifestyles through Thai country songs. And to study the changes in Thai labor lifestyle through Thai country songs. The study indicated that General aspects of labor are found in nine issues, namely, the causes of entry into the labor force. Process into work life, education, accommodation, working style Location and working hours Occupations, income and problems of labor On the way of life of the laborers, it is found that the lifestyle of the workers is a six-dimensional pattern of dress, food, recreation, Life, loves and communication technology. For a change in the way of life for a worker found that, a work style have been change From the agricultural sector to the service sector and the industrial sector. Communication Change from direct-to-personal communication to a Communication is based on modern technology and new devices.

Keywords: way of life for Thai Labor; Reflection way of life

บทนำ

แรงงาน ถือได้ว่า เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งแรงงานเหล่านี้จะอยู่ในระบบที่มีข้อจำกัดและระเบียบแบบแผนที่เคร่งครัด เช่น แรงงานในระบบไพร่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ต่อเมื่อมีการทำสัญญาเบาริ่งขึ้น โดย เซอร์ จอห์น เบาริ่ง เป็นอัครราชทูตผู้อภัยเชิญพระราชสาส์นของสมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรียแห่งประเทศอังกฤษเข้ามาเจรจาขอทำสนธิสัญญาทางไมตรีกับสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2398 ระหว่างปฏิบัติการกิจอยู่ในประเทศไทย เซอร์ จอห์น เบาริ่ง ได้รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากประสบการณ์และการสังเกตการณ์ไว้อย่างละเอียด อาทิ สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมด้วย (นันทนา ตันติเวสส, 2556, หน้า 4)

ในขณะนั้น แรงงานชาวจีนกลายเป็นกลุ่มแรงงานที่สำคัญจนกระทั่งไทยได้มีการเลิกทาสในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ซึ่งพระองค์ได้ทรงเห็นความสำคัญของปัญหาการมีทาสของสยามประเทศ โดยเฉพาะในเรื่องธรรมเนียมการมีทาสนั้น ถือเป็นการกดขี่ไม่ยุติธรรม แต่การยกเลิกการมีทาสนั้น เป็นสิ่งที่มิอาจกระทำได้ในทันที ดังนั้น การเลิกทาสจึงมีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป ดังนั้น ความสำเร็จในการเลิกทาสจึงเป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ จนกระทั่งหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 แรงงานได้มีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมไทยจนถึงปัจจุบัน(นวลจันทร์ ตูลารักษ์, 2547, หน้า 203-204)

ด้วยการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตแรงงานไทยยังไม่ปรากฏมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาถึงความรู้สึกนึกคิดของแรงงาน ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาที่จะทำให้ทราบถึงวิถีชีวิตแรงงานไทยในแง่มุมต่าง ๆ ที่น่าสนใจผ่านวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะเป็นแนวทางเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อกลุ่มแรงงานมากขึ้น และยังเป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานไทยให้ดีขึ้น และเพื่อกำหนดนโยบายด้านแรงงานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาภาพสะท้อนและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแรงงานไทยผ่านวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง 2 กลุ่ม คือ

(1) วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่ได้รับรางวัลกึ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทย ครั้งที่ 1 และ 2 (พ.ศ. 2481-2532) จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และ (2) วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของนักร้องที่ได้รับรางวัลลูกทุ่งมหานครยอดเยี่ยม (ฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย) ตั้งแต่ พ.ศ. 2547-2556

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ทราบถึงวิถีชีวิตแรงงานไทยผ่านวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแรงงานในสังคมไทย และเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต

การทบทวนวรรณกรรม

ความหมายของแรงงาน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2541, หน้า 2) ได้มีพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 5 โดยให้ความหมายของคำว่า ลูกจ้าง ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับผู้ใช้แรงงานไว้ว่า ลูกจ้าง หมายความว่า ผู้ซึ่งตกลงทำงานให้นายจ้างโดยรับค่าจ้างไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร

ลักษณะของวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง

เจนภพ จบกระบวนวรรณ (2530, หน้า 32-35) นักอนุรักษ์เพลงลูกทุ่งแสดงทัศนะไว้อย่างน่าสนใจสรุปความว่า ลักษณะเด่นของเพลงลูกทุ่งอยู่ที่คำร้องและลีลา คือการเล่นลูกคอ ลูกเอื้อน อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของนักร้องลูกทุ่งแต่ละคน พูดถึงพื้นฐานของคนไทยนั้นถึงอย่างไร ก็คือ คนชนบท มีพื้นเพจากเกษตรกร

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สุริชัย หวันแก้ว (2531, หน้า 296) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social change) หมายถึง การที่ระบบสังคม กระบวนการแบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคม เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบครอบครัว ระบบการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไป

ทฤษฎีวิวัฒนาการ

ทฤษฎีวิวัฒนาการได้แนวคิดมาจากชาลส์ ดาร์วิน เกี่ยวกับวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต โดยการวิวัฒนาการนั้นจะเป็นไปอย่างเชื่องช้า ค่อยเป็นค่อยไปในลักษณะที่เพิ่มพูนความสลับซับซ้อน มีการปรับปรุงที่ละเล็กทีละน้อย ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของสิ่งมีชีวิต และเพื่อการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตนั้น เช่นเดียวกับทฤษฎีวิวัฒนาการนี้ได้มาประยุกต์ อธิบายการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยนักสังคมวิทยาอธิบายถึงเรื่องราวสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นไปโดยเริ่มจากสังคมที่มีความอยู่ง่ายที่สุด ยังต้องอาศัยธรรมชาติ สังคมก็จะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพความจำเป็นและความเจริญก้าวหน้าทีละค่อย ๆ เพิ่มขึ้นทีละน้อย และเพิ่มความสลับซับซ้อนมากขึ้น (คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, 2529, หน้า 321-322)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จินตนา ดำรงค์เลิศ (2531) วิจัยเรื่อง *วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง* ผลการศึกษาพบว่า เพลงลูกทุ่งมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชนบทไทยอย่างกว้างขวาง ชาวชนบทเป็นผู้ที่ยึดมั่นในพุทธศาสนาขนบธรรมเนียมประเพณีและสถาบันชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ค่านิยมของคนชนบทหลายประการ เช่น ค่านิยมในวัตถุ อบรมมุข ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ การบริโภคนิยม การประกอบอาชีพ การถูกเอารัดเอาเปรียบของชาวชนบท

ญาณิกา อ้อมมณฑา (2548) ศึกษาเรื่อง *การศึกษาภาพสะท้อนสังคมจากบทเพลงของสลา คุณวุฒิที่ขับร้องโดยไมค์ ภิรมย์พร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540-2547* จำนวน 66 เพลง ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

ภาพสะท้อนวิถีชีวิตพบ 2 ประเด็น คือ การทำมาหากินปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต ภาพสะท้อนเศรษฐกิจพบ 4 ประเด็น คือ ความยากจนในการดำเนินชีวิต การมีหนี้สินการซื้อสินค้าระบบเงินผ่อน การขึ้นราคาของสินค้า ภาพสะท้อนความเชื่อพบ 4 ประเด็น คือ เรื่องนรกสวรรค์ การทำบุญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โชคชะตา ภาพสะท้อนค่านิยมพบ 4 ประเด็น คือ การเลือกคู่ครอง ความกตัญญู การศึกษา และนันทนาการ และภาพสะท้อนประเพณีพบ 4 ประเด็น คือ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีออกพรรษา ประเพณีทอดผ้าป่า และประเพณีการแต่งงาน

ดุชนิ อายุวัฒน์ (2553) ศึกษาเรื่อง *วิถีชีวิตแรงงานไทยในไต้หวัน: การศึกษาในถิ่นปลายทาง* ผลการวิจัยพบว่า แรงงานที่ร่วมกิจกรรม ย้ายถิ่นไปทำงานที่ไต้หวันส่วนใหญ่เป็นชาย สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษาตอนปลาย ทำให้แรงงานบางส่วนศึกษาต่อการศึกษาออกโรงเรียน และปริญญาตรี

แรงงานส่วนมากมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีบางส่วนมาจากภาคเหนือ และส่วนน้อยมาจากภาคกลาง และภาคตะวันออก ส่วนมากอยู่ในวัยระหว่าง 20-34 ปี สมรสแล้วเป็นส่วนใหญ่ บางคู่ย้ายถิ่นมากับคู่สมรส แรงงานส่วนมากทำงานโรงงาน โดยการติดต่อผ่านนายหน้า และเครือข่าย เนื่องจากแรงงานมีความเชื่อมั่นว่าจะทำให้ได้รับความสะดวก การติดต่อมาทำงานโดยตรงผ่านนายจ้าง และการอพยพเข้าทำงานโดยผ่านกระบวนการสมรสอำพราง การมาทำงานของแรงงานมิได้มีการเตรียมตัวด้านความพร้อมเกี่ยวกับแหล่งช่วยเหลือเมื่อประสบกับปัญหาและความทุกข์ยากแต่อย่างใด มีเพียงการแสวงหาแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการติดต่อมาทำงานเท่านั้นแม้ว่าแรงงานบางส่วนพยายามทำงานหนักเพื่อสร้างรายได้ส่งเงินกลับมาให้ที่บ้าน แต่แรงงานยังประสบปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบจากการจ้างงาน ซึ่งนำมาสู่การหนีสัญญาจ้าง ทำให้การย้ายถิ่นมาทำงานในถิ่นปลายทางยังต่างประเทศไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาภาพสะท้อนวิถีชีวิตแรงงานไทยผ่านวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา ค้นคว้า ตามลำดับขั้นตอน และเก็บข้อมูลโดยระเบียบวิธีวิจัย คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative approach) ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยนั้น ได้จากวรรณกรรมเพลง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมเนื้อเพลงลูกทุ่งที่ได้รับรางวัลกึ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทยครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 และเนื้อเพลงลูกทุ่งของศิลปินที่ได้รับรางวัลนักร้องลูกทุ่งมหานครยอดเยี่ยมฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจากคลื่นวิทยุ FM95 ลูกทุ่งมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ. 2547-2556 จากหนังสือเพลง แด่บันทึกลีลาชีวิต ซีดี และ Internet

แต่เนื่องด้วยผู้วิจัยเป็นผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น จึงต้องใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการฟังเพลงของศิลปินที่ได้รับรางวัลทั้งจากสื่อมัลติมีเดีย (multimedia) และการอ่านเนื้อเพลงจาก Internet โดยใช้โปรแกรมช่วยอ่านหน้าจอสำหรับผู้บกพร่องทางการมองเห็นคือ โปรแกรม (NVDA) ซึ่งเป็นโปรแกรมประเภท (Screen Reader) เพื่อช่วยในการเข้าถึงข้อมูลจากหน้าจอคอมพิวเตอร์

เมื่อฟังและอ่านเนื้อหาของวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งอย่างพิเคราะห์แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกเนื้อเพลงที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตแรงงานไทยโดยใช้อักษรเบรลล์ภาษาไทย ซึ่งเป็นอักษรที่ใช้สำหรับผู้บกพร่องทางการมองเห็น มีลักษณะเป็นจุดนูน สามารถใช้มือสัมผัสอ่านได้ ส่วนการรวบรวมเอกสารเพื่อประกอบการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการค้นคว้าจากห้องสมุดโดยมีเพื่อนอาสาสมัครช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล จดบันทึกด้วยอักษรเบรลล์ จากนั้น ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์และประมวลความรู้ที่ได้ด้วยตนเองเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่รวบรวมได้ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาภาพสะท้อนวิถีชีวิตแรงงานไทยผ่านวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่ได้รับรางวัลทั้ง 2 ประเภทนั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ภาพสะท้อนลักษณะทั่วไปของแรงงานไทย ภาพสะท้อนวิถีชีวิต

ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของแรงงานไทยผ่านวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง นำไปสู่การสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ภาพสะท้อนวิถีชีวิตแรงงานไทยผ่านวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง

ลักษณะทั่วไปของแรงงาน

จากข้อมูลวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่นำมาทำการศึกษาจำนวน 1192 เพลง พบว่า มีวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแรงงานไทยจำนวนทั้งสิ้น 128 เพลง ซึ่งการศึกษาภาพสะท้อนวิถีชีวิตแรงงานไทยผ่านวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาในฐานะที่แรงงานเป็นกลุ่มทางสังคมกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจ จากการศึกษาพิจารณาลักษณะทั่วไปของแรงงานได้ 9 ประการ คือ

ด้านสาเหตุการเข้าสู่ชีวิตแรงงานพบว่า วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งได้สะท้อนถึงสาเหตุการเข้าสู่ชีวิตแรงงานใน 3 ประการ ได้แก่ สาเหตุจากความยากจน ที่สะท้อนให้เห็นภาพแรงงานหญิงคนหนึ่งต้องร้องเพลงด้วยความยากจน เช่น “ยืนอยู่หลังไม้ค้ำแสงไฟส่องหน้า เพราะจน ร้องเพลงกล่อมคน หนีเมียมาเที่ยว... (มือถือไม้ค้ำไฟส่องหน้า)” และสาเหตุจากภัยธรรมชาติที่ทำให้แรงงานมีอาจประกอบอาชีพทางการเกษตรต่อไปได้ ดังตัวอย่างที่ว่า “ไอบ้านนา ฝนฟ้าไม่อำนวย โชคไม่ช่วยบ้านนา ถึงคราระทม... (คิดถึงบ้านนา)” ซึ่งสะท้อนภาพความแห้งแล้ง หรือ “...ท่วมแล้วท่วมอีก คนรักก็ปลื้มจะคิดโยบีน ธรรมชาติโหดร้าย น้ามากเกินไป กล้าก็ตายทั่วถิ่น... (ธรรมชาติโหด)” ที่สะท้อนสาเหตุภัยธรรมชาติจากอุทกภัย และอีกประการหนึ่งคือ สาเหตุจากความต้องการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ซึ่งสะท้อนออกมาในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อการประกอบอาชีพในท้องไร่ท้องนา และมองหาอาชีพตลอดจนบทบาทและสถานะทางสังคมที่สูงขึ้น ดังเช่น “สาวสวนแตง เปลี่ยนแปลงศักดิ์ศรี ขาวภาพน้องเป็นเทพี จึงได้มีชื่อเสียงเกริกไกร เสียงหนึ่งสื่อพิมพ์ แมวมองหมายปองเจ้าไปสู่ดารายิ่งใหญ่ สู้กลิ่นไอของความลวลี... (สาวสวนแตง)” ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการเปลี่ยนแปลงอาชีพของแรงงานได้อย่างชัดเจน

ด้านกระบวนการเข้าสู่ชีวิตแรงงานพิจารณาได้เป็น 2 รูปแบบ คือ กระบวนการเข้าสู่ชีวิตแรงงานโดยมีผู้นำพา เช่น “...กทม. หาเงินยากนัก เดินตามคนรู้จัก เฝินพาไปสมัครงาน... (สาวนาพเนจร)” และการตัดสินใจด้วยตนเอง เช่น “...จากบ้านวันฟ้ามัว มาขึ้นรถทัวร์ที่อำเภอ หอบฝันเปื้อนน้ำตาเอ่อ เข้าเมืองเสี่ยงดวงเดียวดาย... (เขียนฝันไว้ข้างฝา)” เป็นต้น

ด้านการศึกษาชั้น วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งได้สะท้อนว่า แรงงานทั้งหญิงและชายส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังตัวอย่างที่ว่า “พอจบม.ปลาย สองเราเข้ากรุงพร้อมกัน น้องได้เรียนรามตามฝัน อ้ายเลิฟอาหารอยู่ตระวันแดง... (ใจหล่นที่หน้าราม)”

ในด้านที่พักอาศัยนั้น แรงงานมักเลือกที่พักอาศัยราคาถูกประเภทห้องเช่า ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับปริมาณรายได้และค่าครองชีพที่ว่า “เช่าห้องโทรมชุกนอน เพื่อลดทอนรายจ่าย จะเก็บเงินพันสักใบ ต้องใช้เวลาหลายเดือน... (เขียนฝันไว้ข้างฝา)” โดยการอาศัยอยู่ในที่พักในลักษณะเช่นนี้ ได้ปรากฏให้เห็นให้กลุ่มแรงงานทั่วไปในสังคมเมือง

ในขณะที่ภาพสะท้อนด้านรูปแบบการทำงานแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการทำงานภาคบริการ เช่น “...พูดคำได้ค่ะทั้งวัน ทำตามคำสั่งได้ป่านหุ่นยนต์... (สัญญาหน้าคอม)” ซึ่งรูปแบบการทำงานภาคบริการมีลักษณะเป็นการทำงานที่ต้องมอบความประทับใจแก่ผู้รับบริการ โดยต้องปฏิบัติงานตามความต้องการของผู้รับบริการเพื่อความพึงพอใจสูงสุดนั่นเอง ส่วนรูปแบบการทำงานภาคอุตสาหกรรมนั้น วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งได้ให้ภาพสะท้อนลักษณะรูปแบบการทำงานภาคอุตสาหกรรมว่า เป็นงานที่ต้องปฏิบัติงานท่ามกลางฝุ่นควันและเป็นการทำงานเพื่อการผลิตสินค้าทั้งสินค้าอุปโภคและบริโภค เช่นอุตสาหกรรมทอผ้า อาหารกระป๋อง และอุตสาหกรรมตัดเย็บ ซึ่งกระจายตัวอยู่ทั่วไปในกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และแถบชานเมือง ดังภาพสะท้อนบรรยากาศการทำงานอุตสาหกรรมที่ว่า “ซึกซึกซึกซึก นั่งเย็บจักรหละอยู่ในโรงงาน รับจ้างรายวันหละ ชายแรงนานมา น้องสาวเย็บผ้า อยู่แถวชานเมือง มีนบุรี บางพลี พระประแดง นวนคร ไอละหนอ... (สาวเย็บผ้า)” ส่วนรูปแบบการทำงานภาคเกษตรกรรมนั้น เป็นรูปแบบที่มีลักษณะเป็นการผลิตทางการเกษตรเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าโดยการขายผลผลิตที่ได้จากการทำเกษตรกรรม เช่น การปลูกข้าวเพื่อขายให้แก่พ่อค้าคนกลาง ดังสะท้อนให้เห็นได้ทั่วไปในปัจจุบัน เช่น “...ป่าทามน้ำมูล ยังมีพอเลี้ยงผู้คน ปลูกข้าวหอมให้ พ่อค้าคนกลางส่งขาย... (เตรียมนายฮ้อย)” โดยรูปแบบการทำงานภาคเกษตรกรรมนี้ต้องอาศัยธรรมชาติเป็นปัจจัยขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดผลผลิตพื้นฐานที่จะส่งต่อไปยังภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการเพื่อการเพิ่มมูลค่าต่อไป

ด้านสถานที่และเวลาทำงานนั้นวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ เวลาทำงานกับรูปแบบการทำงานและการประกอบอาชีพ ดังเช่น “...อยู่ตะวันแดงเดินไต่มาตั้งนาน เงินในบัญชีก็มีอยู่แค่นั้น คิดเต็งคนทางบ้าน บ่มีเงินจะปิ๊กบ้านเฮา... (ดอกนีออนบานคำ)” ซึ่งให้ภาพสะท้อนถึงสถานที่ทำงานของแรงงานในภาคบริการ โดยสัมพันธ์กับช่วงเวลาทำงานบริการ เช่น “จากดอกไม้ภูธร มาเป็นดอกนีออนบานคำ ตะวันลาท้องฟ้ามืดดำ เวลาชีวิตก็ผลิดอกออกฝิ่น... (ดอกนีออนบานคำ)” โดยความสัมพันธ์ระหว่างเวลาและสถานที่ทำงานนี้ เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับสถานที่และเวลาทำงานของแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งมีการทำงานในโรงงาน มีการทำงานล่วงเวลาและแรงงานในภาคเกษตรกรรมที่ต้องทำงานในท้องไร่ท้องนาเฉพาะเวลากลางวันเท่านั้น

ส่วนการประกอบอาชีพของแรงงานไทยนั้น ยังอิงอยู่กับรูปแบบการทำงาน ซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยการประกอบอาชีพของแรงงานไทยพบได้ว่า แรงงานไทยมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย จากการศึกษาครั้งนี้วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งได้สะท้อนถึงการประกอบอาชีพซึ่งเป็นที่ยอมรับของกลุ่มแรงงานจำนวน 28 อาชีพ และเมื่อแบ่งการประกอบอาชีพของแรงงานไทยตามรูปแบบการทำงานนั้นพบว่า การประกอบอาชีพของแรงงานในภาคบริการพบ 16 อาชีพ ได้แก่ พนักงานบริการ พนักงานต้อนรับ พนักงานล้างทำความสะอาด พนักงานบริการน้ำมัน พนักงานบริการในห้างค้าปลีก พนักงานร้านสะดวกซื้อ ช่างเสริมสวย คนรับใช้ ดารา นักร้อง แดนเซอร์ ค้าขาย ขับแท็กซี่ ขับสองแถว ขายหนังสือพิมพ์ และขายมาลัย การประกอบอาชีพของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมพบ 7 อาชีพ ได้แก่ ลูกจ้างทั่วไป พนักงาน

ก่อสร้าง กรรมการ พนักงานโรงงาน พนักงานแปรรูป ช่างซ่อม และพนักงานตัดเย็บ ส่วนการประกอบอาชีพของแรงงานในภาคเกษตรกรรมพบ 5 อาชีพ ได้แก่ ชาวนา ชาวไร่ เลี้ยงสัตว์ ชาวประมง และทำนาเกลือ ซึ่งวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งยังได้สะท้อนให้เห็นว่า แรงงานมีการประกอบอาชีพโดยกระจายตัวในงานภาคบริการ ภาคอุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรมตามลำดับ

ด้านการมีรายได้ของแรงงานนั้น วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งได้สะท้อนให้เห็นว่า รายได้โดยเฉลี่ยของแรงงานที่ได้รับมีปริมาณไม่เกิน 10,000 บาท เช่น “...งานรายได้สูงสุด วุฒิ ม.6 เงินเดือนตกสามพัน เริ่มหวั่นไหว... (ขอลิขิตี๋เครื่องให้)” ซึ่งสะท้อนถึงปริมาณรายได้ของแรงงานในอัตราที่น้อยมากและยังสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาของแรงงานนั้น เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีรับรายได้

นอกจากนี้ วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งยังสะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาของแรงงานซึ่งพบได้ 3 ประการ คือ ปัญหาหนี้สิน เช่น “...อดทนสักก่อน หนี้สินผัดผ่อนยังบ่าบางเบา ต่อสัญญาอีกหนึ่งลมหนาว ให้พຽ່ນนี้เข้าหัดยืมสู้ต่อ... (คำสัญญาของหนุ่มบ้านนอก)” และยังสะท้อนให้เห็นปัญหาความขัดแย้งในที่ทำงาน ดังตัวอย่างที่ว่า “...เหนื่อยหามื้อ ท้องอืดเงินเดือนบ่ออก ท้องคำเจ้านายเพิ่น บอก ยืมให้ออกถึงใจซ่านซม แอบร้องไห้ในห้องน้ำ เมื่อโดนคำย่ำใจซ่านซม คนจนละบ่มีสิทธิ์จ่ม ซ่อนอารมณ์หลังรอยยิ้มงาม... (กรรมกรแก้แค้น)” ตลอดจนปัญหาการถูกเลิกจ้าง โดยวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการถูกเลิกจ้างของแรงงานดังเช่น “เปิดทีวีก็มีแต่ข่าวปลุกมือบ ที่ยังไม่มีคำตอบให้กับสังคม ชีวิตลูกจ้างอย่างเฮา ก็เลยปลิวตามลม พายุเศรษฐกิจ พัดจนตกไกล... (สู้ต่อพี่น้อง)” ซึ่งจะเห็นได้ว่า ปัญหาการถูกเลิกจ้างของแรงงานเกิดขึ้นจากเหตุการณ์และสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนในสังคม ซึ่งสถานการณ์และเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดการเลิกจ้างแรงงาน ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ความไม่แน่นอนทางการเมือง และภัยธรรมชาติ

วิถีชีวิตแรงงาน

วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งได้สะท้อนให้เห็นภาพวิถีชีวิตแรงงานพิจารณาได้เป็น 6 มิติ ได้แก่ การแต่งกาย อาหาร การพักผ่อนหย่อนใจ ชีวิตความเป็นอยู่ ความรัก และการติดต่อสื่อสารเทคโนโลยี ดังนี้

ด้านการแต่งกายพบได้ 2 ลักษณะ คือ การแต่งกายโดยทั่วไป เช่น “...หัวใจติดดิน สวมกางเกงยีนส์เก่าเก่า ใส่เสื้อตัวร้อยเก่าเก่า กอดกระเป๋ายาเดียวติดกาย... (ดอกหญ้าในป่าปูน)” และการแต่งกายตามแบบที่ถูกกำหนดโดยผู้จ้างงาน ดังภาพสะท้อนจากบทเพลงตอนหนึ่งว่า “...ชุดทำงานใส่ตามนายสั่ง แบบจ๋มสีจาง แล้วยังบ่เข้ากับหุ่น... (นางแบบงานบุญ)” ซึ่งการแต่งกายของแรงงานในบางสาขาอาชีพจำเป็นต้องมีการแต่งกายเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและเพื่อความสวยงามในบุคลิกภาพ เช่นในงานบริการ

ด้านอาหารพบว่า แรงงานแสวงหาอาหารจากแหล่งจำหน่ายทั่วไป เช่น “...หอมผักกะแยง จากถุงแกงแผงลอยริมทาง สะกิดใจลอยท่าม-ฟ้ากว้าง คีนสุกกองฟางทุ่งนาเคยเนา... (หอมกลิ่นบ้านเกิด)”

ในด้านการพักผ่อนหย่อนใจนั้น วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งได้สะท้อนให้เห็นภาพวิถีชีวิตในการพักผ่อนหย่อนใจของแรงงานใน 2 รูปแบบ คือ การพักผ่อนหย่อนใจโดยเข้าชมการแสดงพื้นบ้าน ตัวอย่างเช่น “...กลับจากเที่ยวงาน คอนเสิร์ตหมอลำฝนฮารธฮ้าง จูงเดินไหล่ทางหลู โตน้องจิ้ง... (มอเตอร์ไซด์รับแฟน)”

ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การแสดงพื้นบ้าน เช่น หมอลำ นั้น เป็นสิ่งที่ช่วยจรรโลงใจแก่แรงงานผู้ไกลบ้าน และได้รับความนิยมนอกจากแรงงานเป็นอันมาก นอกจากนี้ ยังจะเห็นภาพสะท้อนการพักผ่อนหย่อนใจโดยการกลับไปพักผ่อนยังภูมิลำเนาเดิม ดังบทเพลงที่ว่า “...กลับเมื่อยามบ้าน ให้ถือเป็นงานประจำ ถึงยามฟังลำ อย่าลืมคำสัญญา (สัญญาหน้าฮ้าน)” ซึ่งการกลับไปพักผ่อนหย่อนใจยังภูมิลำเนาเดิมของแรงงานได้สะท้อนผ่านภาพความสนุกสนานในยามเทศกาลว่า “...อยากสวายยังต้องรอนะคนจน ได้ปีละหน เฉพาะยามเมื่อบ้าน หลุดไปเวอร์ไปว่ากัน ขอสร้างสีสัน เป็นการชั่วคราว... (นางแบบงานบุญ)” เป็นต้น

ด้านชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานนั้น วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งได้สะท้อนให้เห็นว่า แรงงานต้องเข้ามาอาศัยอยู่ตามลำพังด้วยความโดดเดี่ยว จึงทำให้แรงงานมักมีการพบปะการเพื่อความผ่อนคลายดังเช่น “อยู่ในเครื่องแบบเจ้านายห้ามแอบคุยกัน นิดที่เราฝันต้องรอเลิกงานจึงมีสิทธิ์ทำ... (รักนอกเครื่องแบบ)” เป็นต้น

ด้านความรักพบว่า แรงงานมีคนรักในท้องถิ่นที่จากมาในขณะที่แรงงานบางส่วนพบคนรักเมื่อเข้ามาทำงานในเมือง โดยความรักของแรงงานในสังคมเมืองนั้น เป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อชีวิตแรงงาน ดังเช่น ...เป็นที่ปรึกษาแทนแม่และพ่อ ฝันที่ใจรอมีอ้ายนำพา รู้ลึกปลอดภัย อุ่นใจในการคบหา เคียงข้างกลางฝุ่นเมืองฟ้า แวดล้อมมีความห่วงใย... (คนใกล้เมื่อไกลบ้าน)” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีคนรักของหนุ่มสาวแรงงานได้เป็นอย่างดี

และการติดต่อสื่อสารเทคโนโลยีนั้นวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งในปัจจุบันได้สะท้อนภาพการติดต่อสื่อสารระหว่างแรงงานเป็นอันมาก หลายบทเพลงเป็นที่นิยมของแรงงานและบุคคลทั่วไป แรงงานนิยมติดต่อสื่อสารกันด้วยโทรศัพท์เคลื่อนที่ เช่น “...ใช้บัตรเติมเงิน ให้กลายเป็นบัตรเติมใจ โทรศัพท์มาซบเหงื่ออ้าย ถามไถ่ให้ความเพลิดเพลิน... (กินข้าวหรือยัง)” ในขณะที่มีแรงงานส่วนหนึ่งใช้การติดต่อสื่อสารด้วยโทรศัพท์เคลื่อนที่เพื่อการสานสร้างความสัมพันธ์กับคนรักดังเช่น “...หรือเธอจะให้โอกาส เลขหมายสร้างความคุ้นเคย โทรมาฟังถ้อยคำเขยเขย ที่ใช้เฉลี่ยทุกอย่างในใจ (อยากมีเธอเป็นแฟน)” เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแรงงานไทยผ่านวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแรงงานไทยนั้นพบได้ 2 ประการ คือ การเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบการทำงานและการเปลี่ยนแปลงด้านการติดต่อสื่อสารเทคโนโลยี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทั้ง 2 ประการได้สะท้อนผ่านวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

การเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบการทำงาน

สาเหตุการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานของแรงงานไทยนั้น พบได้ใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งได้แก่ สภาพความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เช่น “ไ้อบ้านนา ฝนฟ้าไม่อ้านวย โชคไม่ช่วยบ้านนา ถึงคราระทม... (จากบ้านนาด้วยรัก)” และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานยังมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติของแรงงานจากการประกอบอาชีพในรูปแบบการทำงานภาคเกษตรกรรม เช่น “...เบียดต้องทน ทำนาจึงจากมาไม่สนใจ... (สุดท้ายที่กรุงเทพ)” เป็นต้น

ส่วนกระบวนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานเกิดขึ้นเมื่อความเจริญทางด้านเศรษฐกิจได้ขยายตัวเข้าสู่สังคมไทยอย่างเห็นได้ชัด ดังตัวอย่างจากภาพสะท้อนชีวิตของแรงงานชายคนหนึ่ง ที่ต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานตามกระแสความเจริญก้าวหน้าและการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมที่ว่า

“...ผ่อนส่งหนี้สิน ป่ค่อยพอกินจนอ้ายเป็นบ่าว เมื่อโรงงานยึดครองบ้านเฮา อ้ายเลยเอาแหงมาเสนอ... (แอมของอ้าย)”

จากสาเหตุและกระบวนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการทำงานของแรงงานอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ สาเหตุและกระบวนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานดังได้กล่าวมาแล้ว มีผลทำให้การประกอบอาชีพของแรงงานในภาคบริการและภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น ในขณะที่การประกอบอาชีพของแรงงานในรูปแบบการทำงานภาคเกษตรกรรมมีแนวโน้มลดลง

การเปลี่ยนแปลงด้านการติดต่อสื่อสารเทคโนโลยี

ในด้านการเปลี่ยนแปลงด้านการติดต่อสื่อสารเทคโนโลยีนั้น พบได้ว่า วรรณกรรมเพลงเพลงลูกทุ่งได้สะท้อนภาพการเปลี่ยนแปลงใน 2 ลักษณะ คือ รูปแบบการติดต่อสื่อสารและวิธีการติดต่อสื่อสาร

ด้านรูปแบบการติดต่อสื่อสารของแรงงานพบได้ 2 รูปแบบ คือ การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลโดยตรง และการติดต่อสื่อสารด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยการติดต่อสื่อสารทั้ง 2 รูปแบบได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก โดยจะเห็นได้จากภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการติดต่อสื่อสารของกลุ่มแรงงานจากการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลต่อบุคคลโดยตรง เช่น “...ชาวบ้านต่างมาชุมนุม มาประชุมที่บ้านผู้ใหญ่ลี... (ผู้ใหญ่ลี)” เป็น “หรือเธอจะให้โอกาส เลขหมายสร้างความคุ้นเคย โทรมาฟังถ้อยคำเขยเขย ที่ใช้เฉยทุกอย่างในใจ (อยากมีเธอเป็นแฟน)” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบของการติดต่อสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด

ส่วนวิธีการหรือเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลรวมถึงกลุ่มแรงงานนั้น ในอดีตได้สะท้อนผ่านวิธีการใช้สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น การตีกลอง ทั้งนี้ เสียงกลอง จะเป็นสัญญาณให้ผู้คนหรือแรงงานทราบว่า จะมีการติดต่อสื่อสารเกิดขึ้นในชุมชนหรือหมู่คณะ ดังเช่น “...ผู้ใหญ่ลีตีกลองประชุม... (ผู้ใหญ่ลี)” เป็นการติดต่อสื่อสารด้วยเสียงและตัวอักษรผ่านการประยุกต์ใช้ความสามารถของเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเนื้อหาวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งส่วนมากที่นิยมอยู่ในปัจจุบัน ได้สะท้อนภาพการใช้เครื่องมือสื่อสารด้วยวิธีการโทรด้วยเสียง ซึ่งมีผลต่อจิตใจและความรู้สึกของแรงงานได้ในทันที ดังเช่น “...คิดฮอดกันวันละน้อย ทอยโทรเติมแรงใจ ให้อ้ายยังคยอ้อมได้ ยามเหนื่อยล้าใจทุกคราว... (คิดฮอดวันละน้อย)” ตลอดจนการติดต่อสื่อสารด้วยข้อความตัวอักษร ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมของบุคคลทั่วไปรวมถึงแรงงานอย่างกว้างขวาง เช่น “กดอักษรเรียงร้อยถ้อยคำ ในนามของความคิดฮอด... (หวานใจหน้าจอก)” เป็นต้น

ผลจากการเปลี่ยนแปลงด้านการติดต่อสื่อสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่นั้น ทำให้เครื่องมือสื่อสารไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์เคลื่อนที่และเครื่องมือหรืออุปกรณ์อื่น ๆ เข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มแรงงานในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับระบบและวิธีการติดต่อสื่อสารซึ่งมีความสะดวกและรวดเร็วกว่าการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลโดยตรงในอดีตเป็นอันมาก

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะทั่วไปของแรงงาน พบใน 9 ประเด็น ได้แก่ ด้านสาเหตุการเข้าสู่ชีวิตแรงงานพบ 3 ประการ คือ สาเหตุจากความยากจน ภัยธรรมชาติและความต้องการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ด้านกระบวนการเข้าสู่ชีวิตแรงงานพบว่า มี 2 รูปแบบ ได้แก่ จากการมีผู้นำพา และการตัดสินใจด้วยตนเอง ด้านการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่แรงงานสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้านที่พัก ส่วนใหญ่พักอาศัยตามไร่นา ห้างเช่า หรือสถานที่ที่นายจ้างจัดให้ ด้านรูปแบบการทำงานแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการทำงานภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ สถานที่และเวลาทำงานพบว่า แรงงานในภาคเกษตรกรรมทำงานในเวลากลางวัน ภาคบริการทำงานเป็นกะ และภาคอุตสาหกรรมมีการทำงานในเวลากลางวันและการทำงานล่วงเวลา ด้านอาชีพ พบว่ามีหลากหลายที่พบมาก คือ อาชีพในภาคบริการ อุตสาหกรรม และเกษตรกรรม ตามลำดับ ด้านรายได้พบว่า แรงงานมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท และ ด้านปัญหาแรงงานพบว่า แรงงานส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับหนี้สิน การถูกเอารัดเอาเปรียบ ความขัดแย้งในที่ทำงานและการถูกเลิกจ้าง

ผลการศึกษาวิถีชีวิตแรงงาน พบว่า การดำเนินชีวิตของแรงงานมีแบบแผนพิจารณาได้ 6 ประเด็น คือ เรื่องการแต่งกาย พบ 2 ลักษณะ ได้แก่ การแต่งกายแบบทั่วไป และการถูกกำหนดโดยผู้จ้างงาน ในเรื่องอาหารพบว่าแรงงานแสวงหาอาหารจากแหล่งจำหน่ายริมทาง และจากแหล่งจำหน่ายใกล้สถานที่ทำงาน สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจพบได้ 2 ลักษณะ คือ การเข้าชมการแสดงพื้นบ้านและการกลับไปพักผ่อนยังภูมิลำเนาเดิม ด้านชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานตามสถานที่ต่าง ๆ พบว่า แรงงานต้องใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางความโดดเดี่ยว จึงมักมีการพบปะสังสรรค์เพื่อให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายระหว่างกลุ่มแรงงานด้วยกัน ด้านความรัก พบว่า มีบางส่วนที่มีคนรักในท้องถิ่นที่เข้ามาและมีบางส่วนที่พบรักเมื่อเข้ามาทำงานในเมือง ส่วนการติดต่อสื่อสาร พบว่า มีการใช้เครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่โดยเฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่ ผ่านกรรมวิธีการติดต่อด้วยเสียงและการส่งข้อความด้วยตัวอักษรและภาพ

สำหรับการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิต พบว่า มีลักษณะเด่น 2 ประการคือ ประการแรก รูปแบบการทำงาน เปลี่ยนแปลงจากภาคเกษตรกรรมเป็นภาคบริการและภาคอุตสาหกรรม ประการที่ 2 การติดต่อสื่อสาร เปลี่ยนแปลงจากการสื่อสารระหว่างบุคคลต่อบุคคลโดยตรง เป็นการติดต่อสื่อสารโดยใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบว่า วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทั่วไปและวิถีชีวิตของแรงงานที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจินตนา ดำรงค์เลิศ (2531) วิจัยเรื่อง *วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง* ซึ่งพบว่า เพลงลูกทุ่งมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชนบทไทยอย่างกว้างขวาง และการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของอัญญา อ้อมมณฑา (2548) ศึกษาเรื่อง *การศึกษาภาพสะท้อนสังคมจากบทเพลง*

ของสลา คุณวุฒิ ที่ขับร้องโดยไมค์ ภิรมย์พร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540-2547 ได้แก่ ด้านการแต่งกาย อาหาร และการประกอบอาชีพ ตลอดจนปัญหาของแรงงานที่พบยังมีความสอดคล้องกัน ได้แก่ ปัญหาการมีหนี้สิน

ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า แรงงานประสบปัญหาเพิ่มขึ้น 2 ประการ คือ ปัญหาความขัดแย้งในที่ทำงานและปัญหาการถูกเลิกจ้าง ส่วนด้านวิถีชีวิตพบว่า กลุ่มแรงงานมีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากวิถีชีวิตของบุคคลโดยทั่วไปใน 2 ประการ คือ การพักผ่อนหย่อนใจและการติดต่อสื่อสารเทคโนโลยี

สำหรับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแรงงานทั้งด้านรูปแบบการทำงานและการสื่อสารเทคโนโลยีพบว่า เป็นไปตามทฤษฎีวิวัฒนาการซึ่งได้แนวคิดมาจากชาลส์ ดาร์วิน เกี่ยวกับวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต ที่ต้องพัฒนาตนเองเพื่อความอยู่รอด เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแรงงานที่มุ่งสู่ความเจริญและความทันสมัย

ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้และมีการเตรียมความพร้อมแก่นักเรียน นักศึกษา ผู้ที่จะเข้าสู่การใช้ชีวิตในตลาดแรงงานผ่านการจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพ และการสร้างเสริมประสบการณ์จากแรงงานผู้เชี่ยวชาญโดยตรง มีการประชาสัมพันธ์ให้แรงงานได้ทราบถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ของแรงงาน ตลอดจนการป้องกันตนเองจากภัยคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดนโยบายด้านแรงงาน โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานไทยให้ดียิ่งขึ้นอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. (2529). *สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะมนุษยศาสตร์, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.
- จินตนา ดำรงค์เลิศ. (2531). *รายงานการวิจัยเรื่อง วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สถาบันไทยคดีศึกษา.
- เจนภพ จบกระบวนวรรณ. (2530). ข้อคิดและวัฒนธรรม ศรีทราบางอย่างของเพลงลูกทุ่ง. *ถนนดนตรี*, 2(1), 32-35.
- ญาณิกา อ้อมมณฑา. (2548). *การศึกษาภาพสะท้อนสังคมจากบทเพลงของสลา คุณวุฒิ ขับร้องโดยไมค์ ภิรมย์พร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540-2547*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นันทนา ตันติเวชส. (2556). *บันทึกรายวันของ เซอร์ จอห์น เบาริง และสนธิสัญญาเบาริง* (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- นวลจันทร์ ตูลารักษ์. (2547). *ประวัติศาสตร์: การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาชาติไทย*. กรุงเทพฯ: สำนัก-พิมพ์โอเดียนสโตร์.

- ดุขฎฐิ อายูวฒัน. (2553). วิถึชีวิตเรงงานไทยในไต้หวััน: การศึษาในถึนปลายทาง. มนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 27(1), 1-28.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2541). พระราชบัญญัติค้้มครองเรงงาน พ.ศ. 2541. กรุงเทพมหานคร:
ผู้แต่ง.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2531). สังคมและวัฒนธรรม. ใน เอกสารประกอบการศึษาวิชา 313-183 (หน่วยที่ 12).
กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะรัฐศาสตร์.